

A fajtaválasztás szempontjai a burgonyatermesztésben

Az Amerikából származó növények közül a burgonya lett Európa népeinek egyik fontos tápláléka. Megérkezését követően több mint kétszáz évig csak illatos virágában gyönyörködtek, de miután megismerték gumóinak sokrétű hasznosíthatóságát, termesztése rohamosan növekedett. A termőterület jelentős növekedését minden alkalommal a kenyérgabona pusztulása és az azzal járó éhínség előzte meg. Így történt ez Poroszországban 1771-ben és Erdélyben 1815-ben is. A királyi Magyarországra 1654-ben került be a burgonya, közel száz évvel Európába érkezése után. Újabb száz év telt el mire a Felvidék szláv ajkú lakossága megismerte és természetni kezdte. Általános elterjedése az 1810. évi éhínséget követően indult meg, mert akkor sok embert mentett meg az éhhaláltól. A XIX. század közepén a burgonya már egyik legfontosabb élelmiszere lett Európa népeinek. Jelentőségét jól jellemzi az 1846. év, amikor a burgonyavész (*Phytophthora infestans*) elpusztította Írország burgonyatermesztésének nagy részét. Ebben az évben több mint egymillió ember halt éhen Írországban, és körülbelül ugyanennyien menekültek el az éhhalál elől Amerikába.

A burgonyatermesztés széleskörű elterjedését sokoldalú hasznosítása is indokolta. Jelentősége nemcsak a népélemezésben és az állattartásban nyilvánult meg, de olcsó alapanyagot biztosított a keményítőgyártás és a szeszipar számára is. A termesztett típusok, tájfajták igen nagy változatosságot képviseltek a gumó alakját, színét, beltartalmát és ízét illetően. A termelők által szelektált tájfajták mellett hamar megjelentek a nemesített fajták is. Az 1800-as évek végén, már több száz hatóságilag bejegyzett, egymástól jól megkülönböztethető burgonya fajtát termesztettek Európában. A legeredményesebb nemesítők között ott találjuk Agnelli József nevét, akinek a Nyitra melletti nemesítői kertjéből értékes fajták kerültek a köztermesztésbe. A Magyar kincs nevű fajtája a legkiválóbbak közé tartozott és Jubel néven sok országban termesztették és szaporították.

A burgonyatermesztés agrotechnikai elemei alapjaiban változtak meg azokhoz az időkhöz képest, amikor a Magyar kincs volt a Kárpát-medence legértékesebb fajtája. Egy dolog azonban változatlanul igaz: sikeres termesztés nem képzelhető el, jó fajta és jó minőségű vetőgumó nélkül. A fajtaválasztás szempontjait a termesztés célja, volumene és intenzitása határozza meg. A nagy területen, iparszerű intenzív technológiával termesztők azt a fajtát termesztik, amit a nagykereskedők, feldolgozók szerződésben meghatároznak. Az egységes árualap biztosítása érdekében nem lehet és nem is célszerű változtatni. Más a helyzet a kistermelőknél, akik kertjükben, vagy házuk közelében néhány hektáron saját szükségletre, vagy piaci értékesítésre termelnek hagyományos technológiával. A saját szükségletre és szűkebb környezetük számára termelők általában ragaszkodnak a megszokott, jól bevált fajtákhoz. A

hazai fogyasztói ízlés eltér legtöbb európai országtól. Nálunk a háziasszonyok többsége meg van róla győződve, hogy csak a halvány rózsahéjú, fehérhúsú fajtáknak lehet jó íze. Ennek a fogyasztói véleménynek a kialakulásához nagyban

hozzájárult a Teichmann Vilmos által Tornyospálcan nemesített Gülbaba fajta (1. kép), melynek íze és konyhatechnikai jellemzői azóta is példa nélküliek a burgonya fajtakinálban. A Gülbaba fajta, majd a később köztermesztésbe kerülő Kisvárdai rózsza

héj- és hússzíne a finom étkezési burgonya szimbólumává vált, miközben Európa legtöbb országában az étkezési fajták többsége sárga héjú és sárga húsú. Talán a színnel is fontosabb lenne a saját fogyasztásra történő termesztésnél, hogy a burgonyából készült ételekhez a megfelelő fajtát használjuk. Nálunk ugyanaból a fajtából készül a leves, a hasábburgonya, a püré, a burgonyasaláta, de még a gombóc is. A nagy burgonyafogyasztási kultúrával rendelkező országokban ezekhez az ételekhez, más-más fajta tartozik. Ha mi is csatlakozni próbálnánk ehhez, akkor kertünkben legalább két-három féle fajtát kellene termesztetni. Az ételekhez igazított fajtahasználatnál is fontosabb az, hogy egészséges, kórokozótól, toxinoktól, kártevőktől mentes gumókból készült ételek kerüljenek a család asztalára, minimális kemikália felhasználás mellett. Ezt nagyon nehéz megvalósítani, mert a legveszélyesebb betegségek (burgonyavész, leromlást okozó vírusok) és a burgonyabogár ellen ma még nincsenek rezisztens fajták. Szerencsére azonban fogékonyságbeli különbségek azért vannak az egyes fajták között, ami más technológiai elemekkel együtt lehetőséget ad a környezetkímélő termesztésre.

Régi megfigyelés, hogy az előhajtattott, korán kiültetett gumókból induló növényeket kevésbé veszélyeztetik a károsítók. Nem véletlen, hogy ezt a módszert alkalmazzák a vetőgumó előállításakor is.

1. kép: Gülbaba

Vetőburgonyát Keszthelyről!

BALATONI RÓZSA

KATICA

DÉMON

INFORMÁCIÓ, MEGRENDELÉS:
BURGONYAKUTATÁSI Kp. Keszthely
 Tel: 83/545-104
WWW.BURGONYAKUTATAS.HU

Nem tartozik szorosan a fajtahasználat szempontjaihoz, de talán érdemes érinteni a növénytáplálás ízletességre gyakorolt hatását. Csaknem minden fajtánál megfigyelhető, hogy a trágyázás nélküli parcellák gumói a legízletesebbek. A saját célra történő termesztésnél érdemes lemondani a nagyobb termés mennyiségéről a finomabb ízért cserébe.

A piaci áru előállítására vállalkozó kistermelők számára elengedhetetlenül fontos a köztermesztésben szereplő burgonyafajták minél alaposabb ismerete. A NÉHIB által összeállított Magyar Nemzeti Fajtajegyzékben, az utóbbi években 50-60 hazánkban regisztrált fajta szerepel. Ezeknek csak a töredéke jelenik meg piaci áruként, miközben olyan fajták iránt is van kereslet, melyek nem szerepelnek a fajtajegyzékben. Ezek közé tartozik a holland nemesítésű Desiree fajta (2. kép), mely a kisvárdai fajták hanyatlása után

hosszú évtizedeken át hazánk vezető fajtája volt. A fajta agronómiai értékei közül kiemelkedő a termőképessége, terméshozásának biztonsága, lassú leromlása és jó tárolhatósága. Piaci értéke kedvező színével, alakjával és kellemes ízzel jellemezhető. A piaci értékesítésre termelők számára legfontosabb az értékesítés biztonsága, mely megelőzi a fajta agronómiai értékeit.

Új és egyre nagyobb lehetőséget jelent az ökológiai termék előállítás a burgonyatermesztők körében.

Ennek megvalósítása csak jól megválasztott fajták használatával lehetséges. A gombabetegségek ellen rézkészítmények alkalmazásával elég jó hatékonysággal védekezhetünk, a burgonyabogár kártételének kivédésében azonban, a

2. kép: Desiree

fajták zöld részeinek szolanin tartalma is jelentőséggel bír. Azok a fajták, melyek a vírusrtolerancia bizonyos szintjét képviselik, általában burgonyabogár kártétele ellen is némiképp védettek, mert az előállításához alkalmazott vad *Solanum* fajok növelték a lombozat szolanin tartalmát. A hagyományos fajták esetében a burgonyabogár ellen csak a nagy kézimunka erőt igénylő mechanikai módszerek, vagy a BT készítmények lehetnek hatékonyak.

Minden közvetlenül élelmezésre használt növény esetében a jövő termelési módja az ökológiai termék előállítás. Ez alól a burgonya sem lesz kivétel.

*Dr. Vágvölgyi Sándor,
Kosztyné Krajnyák Edit,
Dr. Tóth Csilla*

Nitrát szennyezés elleni védelem – adatszolgáltatás

Az Európai Unió kiemelt figyelmet fordít a vizek állapotának megőrzésére. Ennek érdekében már 25 évvel ezelőtt megalkotta, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezéssel szembeni védelméről szóló irányelvét (91/676/EGK), melyet a tagállamoknak kötelezően alkalmazniuk kell. A hazai szabályozás (59/2008. (IV. 29.) FVM rendelet) a tápanyag-gazdálkodással, trágyakijuttatással, trágyatárolással kapcsolatos szabályok mellett, folyamatos nyilvántartás vezetését, és évenkénti adatszolgáltatást is előír. Ennek az az oka, hogy az irányelv szerint a tagállamoknak 4 évente jelentést kell tenniük az intézkedések előrehaladásáról. Ebben a vizek állapotának vizsgálata mellett, a nitrát-érzékeny területen folyó mezőgazdasági tevékenységekről, valamint az előírások teljesítéséről is be kell számolni, ami alapján az Európai Bizottság akár további intézkedések hozatalára is kötelezheti az országot. Ennek elkerülése érdekében fontos, hogy rendelkezésre álljon megfelelő információ a nitrát-érzékeny területeken folyó gazdálkodásról. Emellett a nitrát adatlap beküldése, az állattartók számára kiváltja a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. VII.21.) Korm. rendelet éves adatszolgáltatását is.

Kinek

Az adatszolgáltatást a nitrát-érzékeny területen gazdálkodóknak és az állattartóknak kell teljesíteni. A nitrát-érzékeny területek a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerben (MEPAR) vannak kijelölve. A mepar.hu oldalon, ha a keresőbe beírja azon fizikai blokk azonosítóját, ahol a területe elhelyezkedik, akkor baloldalt a felsorolásban láthatja, hogy a területe nitrát-érzékeny-e. Állattartók esetében, a háztartási igényt meghaladó mértékben állattartást végzőknek kell nitrát adatlapot beküldeni. Ezt a felszíni vizek védelméről szóló jogszabály vegyes állattartás esetén 5 számosállat/ingatlan, baromfi esetén 3 számosállat/ingatlan mértékben határozza meg. A számosállat 500 kg élőtömegnek megfelelő állatot jelent.

Hogyan

A nitrát adatszolgáltatást kizárólag elektronikus úton lehet teljesíteni, papír alapú beküldésre nincs lehetőség. Ezt az adóbevalláshoz hasonlóan az Általános Nyomtatványkitöltő program (ÁNYK) segítségével kitöltött nyomtatvány, ügyfélszolgálaton keresztül beküldésével lehet megtenni. A nitrát adatlap nyomtatványát

a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal honlapjáról az <http://anyk.nebih.gov.hu> címről lehet letölteni, itt a bekezdéssel kapcsolatban is található információk, valamint a nyomtatvány kitöltéséhez szükséges programok (Java, ÁNYK) is elérhetőek. A nyomtatvány választható kódlistákat, valamint beépített ellenőrzéseket is tartalmaz, melyek a helyes kitöltést segítik. A gazdálkodónak nem szükséges saját ügyfélszolgálati hozzáféréssel rendelkeznie, az adatlap máséról is beküldhető.

Szankciók

Az adatszolgáltatás nem, vagy nem megfelelő teljesítése esetén a talajvédelmi hatóság nitrát adatszolgáltatási bírságot szabhat ki, melynek mértéke 10-100000 Ft lehet, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet alapján.

*Berényi Üveges Katalin
NÉBIH*